

דעות

כך נראים ניצני מקארתיזם במערכת המשפט

אריאל פורת • נשיא אוניברסיטת תל אביב, ולשעבר דקן הפקולטה למשפטים

בה

11 באוגוסט 2025

ביום חמישי פורסם כי נציב תלונות השופטים דן בתלונה נגד שופטת בית המשפט העליון רות רונן, על שנשאה דברים בכנס אקדמי שהתקיים באוניברסיטה העברית. הטקס נערך לכבוד פרופ' דוד אנוך, לרגל קבלת קתדרה באוניברסיטת אוקספורד. אנוך הביע בעבר דעות שנויות במחלוקת, ובין היתר טען כי צה"ל מבצע פשעי מלחמה. הכנס, כאמור, היה אקדמי ולא נגע בנושאים פוליטיים. שר המשפטים, יריב לוין, ניסה למנוע מהשופטת רונן להשתתף בכנס, אך ללא הצלחה.

בהחלטתו הנציב מתח ביקורת על השופטת רונן על שהשתתפה בכנס, והעיר ש"מוטב היה ששופטת של בית המשפט העליון לא תישא דברים גם אם בתוך נאום אקדמי, בכנס לכבודו של מי שמאשים את צה"ל בפשעי מלחמה". הנציב הבהיר כי זכותו של כל אדם להביע דעה, "ואולם על כל שופט, ומכל שכן שופט של בית המשפט העליון, ליתן דעתו גם למשמעות הציבורית העולה מהשתתפותו הפעילה בכנס לכבודו של מי הדוגל בדעות אשר למצער ניתן לומר עליהן שהן שנויות במחלוקת של ממש".

החלטתו של הנציב, שמונה לתפקידו בתמיכתם של שר המשפטים ושל ח"כ שמחה רוטמן, מדאיגה מאוד, בלשון המעטה. משתמע ממנה כי ניתן לפסול אדם בשל דעות שהביע, יהיו קשות לשמיעה ככל שיהיו,

בנושאים קריטיים שעל סדר יומנו הציבורי. חשוב להדגיש שוב: הכנס לא נגע לנושאים פוליטיים. כלומר, לא הכנס נפסל, אלא האדם שלכבודו התקיים.

האם הנציב היה מעלה בדעתו להורות לשופטים שלא להשתתף בכנס לכבודו של איש אקדמיה המתגורר ביהודה ושומרון והסבור שיש לספח חבלי ארץ אלו למדינת ישראל? האם היה רואה פסול בהשתתפות של שופטים בכנס לכבודו של אדם אשר אמר שמטרתה הראשונה של המלחמה אינה שחרור החטופים אלא השמדת חמאס, דעה שרוב אזרחי המדינה מתקוממים כנגדה? האם היה אוסר על שופטים להשתתף בכנס בתורת המשחקים לכבוד חתן פרס נובל פרופ' ישראל אומן, רק משום שהביע דעות פוליטיות, קיצוניות בעיני רבים?

יש להניח שלא היה מעלה בדעתו לעשות את כל אלו, וטוב שכך. על כן מתעורר החשש, שההתנגדות של הנציב היא לא להשתתפות של שופטים בכנס לכבודו של איש אקדמיה המביע עמדות שנויות מחלוקת, אלא להשתתפותם בכנס לכבודו של איש אקדמיה המביע עמדות שאינן נושאות חן בעיני השלטון.

אין זו הפעם הראשונה שבה מוטל דופי בחוקר מצטיין רק משום שדעותיו נוגדות את עמדת הממשלה. בשנים האחרונות בלטו שני מקרים: האחד, שלילת פרס ישראל על ידי שרת החינוך מפרופ' עודד גולדרייך, והשני, שלילה דומה של הפרס מפרופ' אווה אילוז (במקרה הראשון הורה בית המשפט העליון להעניק את הפרס, המקרה השני לא הגיע אפילו לערכאות). אך בעוד שבשני מקרים אלו שר בממשלה הוא שפסל אדם בשל דעותיו, הפעם שופט (בדימוס) המכהן כנציב תלונות השופטים עשה זאת. על כן זה מדאיג עוד יותר: ככל שגדולה הציפייה, כך גם גדולה האכזבה. ואולי זאת התוצאה של מינוי פוליטי מובהק לתפקיד שיפוטי־מקצועי, מינוי שהתאפשר בעקבות תיקון חקיקתי, חלק מן ההפיכה המשטרית, שצפוי להידון בבג"ץ.

איני מקל ראש בחשיבות תדמיתו של שופט בעיני הציבור. אף חשוב שלא יזהה עצמו כשייך למחנה פוליטי כזה או אחר ושייזהר בהבעת עמדה בנושאים פוליטיים. לכן לו הכנס שבו מדובר היה למשל בנושא צדקת המלחמה בעזה, הייתי סבור גם אני ששופטים אינם צריכים לשאת בו דברים. אך ענייננו שונה בתכלית. מהחלטתו של נציב תלונות השופטים עולה שפרופ' אנוך, בשל דעות שהביע, הוא עצמו "מוקצה" ועל כן השתתפות של שופט/ת בכנס לכבודו היא מעשה פסול. לזה קוראים מקארתיזם.

מהחלטתו של נציב תלונות השופטים עולה, שפרופ' אנוך "מוקצה" כי דעותיו אינן לרוח השלטון, ולכן יש להתרחק ממנו

פסילתו של אנוך בשל דעותיו היא בינתיים "רכה": לשופטים אסור להתרועע איתו בציבור, לפחות לא לקיים עמו שיח. האם בהמשך הדרך יאסר על מוסד אקדמי לקיים כנס לכבוד חוקר שהביע דעות דומות לאלו של אנוך? או אולי ראוי בכלל לחוקק חוק שלפיו הבעת דעות כמו אלו של אנוך תהווה עבירה פלילית? ואם אפשרות אחרונה זו נראית לכם דמיונית, להווי ידוע שעל שולחן הכנסת מונחת זה זמן הצעת חוק מטעם הקואליציה, שעל פיה מי שמפרסם ידיעות שעלולות לפעול נגד צה"ל או הדרג המדיני, ושעלולות להגיע לבית הדין הבינלאומי בהאג, צפוי לעונש מאסר של חמש שנים.

דברים רעים רבים קורים כאן. החלטתו של נציב תלונות השופטים בעניין פרופ' אנוך אינה הרעה שבהם, אך היא משקפת את הלך הרוח של השלטון. כך פועלת משטרת מחשבות. כך מתחילה רדיפה פוליטית. כך דועכת דמוקרטיה. שהרי אם לשופטים אסור להתרועע עם אנשים דוגמת אנוך, מה יחשוב על כך האזרח "הפשוט"? והאם עקב כך לא יירתעו חוקרים וחוקרות מלהביע עמדות שנויות במחלוקת ציבורית?

על שופטי ישראל למצוא את הדרך הנכונה, במסגרת הדין, להשתתף בכנסים לא פוליטיים, בלי לפסול איש בגין דעה שהביע. ואם אינם מוצאים דרך לעשות זאת, טוב יעשו אם יימנעו לחלוטין מלהגיע לכנסים, כדי שלא ייווצר הרושם שהם משתתפים רק בכנסים הטובים בעיני השלטון. אל לשופטי ישראל לקחת חלק בהחרמתם של בעלי דעות כאלה או אחרות, ואל להם לאפשר פגיעה בדמוקרטיה באמצעותם.

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר |
רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ